

*Олійник Анна Вікторівна,
Національний університет “Острозька академія”*

ГЕНДЕРНА АСИМЕТРІЯ ТА ЇЇ МІСЦЕ У МОВЛЕННІ

Гендер та пов'язана з ним проблематика набули вибухоподібного поширення і розвитку, оскільки апелювали до можливо найгрунтовнішого з поділів людства – поділу на статі. Гендер – це складний соціокультурний конструкт, який відображає відмінності в ролях, поведінці, ментальних і емоційних характеристиках між чоловічим і жіночим. В рамках цього підходу гендер розуміється як організована модель соціальних відносин між жінками і чоловіками, а також ролей та норм поведінки, які найяскравіше відбиваються у мові [5:1].

Багато дослідників сперечалися щодо найрізноманітніших аспектів проблеми гендерної асиметрії у спілкуванні. Одні стверджують, що мовленнева поведінка жінки набагато відрізняється від чоловічої насамперед м'якістю, ввічливістю і “фемінністю”. Інші залишаються прихильниками теорії про те, що спілкування завжди залежить від ряду соціальних факторів, що на нього впливають, і не найголовнішим є те, якої статі співрозмовники.

Гендерні аспекти мови, зокрема і мовний андроцентризм, ґрунтовно почали досліджувати у 70-х роках ХХ століття, але окремі дослідження мовної поведінки статей здійснювалися і раніше. Бібліографія праць з проблеми гендеру у лінгвістиці нараховує не один десяток. Серед найбільш відомих є праці Жака Лакана, Дороти Саерз, Джулії Крістєвої, Мері Ріттер, Марка Блечнера, Ліз Якобсон, Сімони де Бовуар, “Мова і місце жінки” Лакоф, “Мова і стать: різниця і домінування” Торна і Хенлі тощо. Стійкий інтерес до лінгвістично зорієнтованої гендерної проблематики спостерігається й на Україні. Відомими є праці М. Холода, О. Горошко, Н. Бардіної (“Языковая гармонизация сознания”), Г. Яворської (“Перспективна лінгвістика: мова, культура, влада”). Не можна не сказати про досягнення українського феміністського літературознавства (монографії Т. Гундорової, В. Агєєвої, праці А. Архангельської, збірники “Гендер і культура”, “Жінка як текст” та ін.) [6].

Безліч досліджень показало, що коли чоловік та жінка намагаються вести рівноправну розмову, то вони однаково не виконують одна-

кових ролей у спілкуванні. Це спричинено насамперед відмінностями у постановці мети комунікативного процесу. Для жінки психологічні стосунки значно вагоміші, ніж результат діяльності, адже вона прагне розуміння, аби її почуття розділили, висловили своє ставлення до неї. Для чоловіка важливо бути визнаним, досягнути своїх цілей, а результат розв'язання задачі для нього є важливішим, ніж сама система стосунків [4:48].

Мовлення жінки та чоловіка характеризується низкою особливостей. За статистикою чоловіки розмовляють більше за жінок, переважно про спорт, роботу та інші види спільної діяльності, полубляють розповідати різноманітні історії, зокрема жарти, сперечатися і обирати певну стратегію комунікації. Для розмов, що відбуваються суто між чоловіками характерний високий тон голосу, агресивні аргументи, образи, жарти, дуже часто саркастичні, тощо. У розмові з жінкою вони мають тенденцію перебивати, ігнорувати її коментарі або ж без ентузіазму чи взагалі не відповідати на будь-які поставлені питання [2:51].

Основними темами спілкування між жінками є проблеми переважно персонального характеру. Їхні розмови динамічніші, більш емоційні; жінки частіше за чоловіків вживають висхідну інтонацію у стверджувальних реченнях, а також “порожні” слова для вираження почуттів (наприклад, чудовий, гарний, цікавий), численні відтінки кольорів, вигуки та комплекси звуків на зразок “угу”, “хм”, “ммгмм” тощо [3:17]. Мовлення жінок є гіперкорректним і відрізняється надмірною ввічливістю, про що свідчить часте застосування особистих займенників “ти”, “ви”, “ми”. Вони використовують багато запитально-стверджувальних речень і ухиляються від прямої відповіді на питання. Крім того, жінки часто вдаються до стратегії “мовчазного протесту” у разі, якщо вони не отримали бажаної відповіді чи їхнє мовлення було перервано співрозмовником. Натомість, вони завжди зосереджують свою увагу та орієнтуються лише на співрозмовника, при цьому очікуючи аналогічного ставлення у відповідь [1:95].

Отже, належність людини до певної статі відіграє важливу роль у процесі формування особистості, на що впливає багато чинників, серед яких одне з чільних місць належить мові. Саме тому з розвитком теорії гендеру все більшої уваги почали приділяти проблемі гендеру та гендерної асиметрії у мовленні. Суспільство приписує жінкам та чоловікам різні ролі, різні норми поведінки, а також формує в них різні сподівання – і це все відбито у мові.

Література:

1. Марлис Хеллінгер. Контрастивная феминистская лингвистика // Феминизм и гендерные исследования. Хрестоматия. Под общ. ред. В. И. Успенской. Тверь, 1999. – С. 91-98.
2. Ember Carol R; Ember Melvin Encyclopedia of sex and gender men and women in the world's cultures. – New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers, 2003. – 600 p.
3. Pavlenko A., Blackledge A., Piller I. & M. Teutsch-Dwyer (Eds.) Multilingualism, second language learning, and gender. – Berlin: Mouton De Gruyter, 2001. – 297 p.
4. Penelope Eckert, Sally McConnel Language and Gender. – Cambridge University press, 2003. – 379 p.
5. <http://www.owl.ru/gender/alphabet.htm> – словник гендерних термінів.
6. <http://www.owl.ru/content/womplus/> – інформаційний портал “Жінка і суспільство” (“Open women line”).